մէջ։ Գոնէ մենք այսպէս գիտենք։ Եթէ այս պատմութեան մէջ խեղաթիւրումներ կան, մենք պատրաստ ենք ուղղելու, միայն թէ հաստատ ապացոյցներ կը պահանջենք։

«Լևոն Լարենցի առջև բաց են մեր սիւնակները։ Կրնայ ինքզինքը արդարացնել հանրային դատաստանին առջև, և մենք առաջինը պիտի ըլլանք ուրախացող, եթէ կարենայ հաստատել, թէ ինք ոևէ մասնակցութիւն ունեցած չէ գարշելի ոճիրի մը մէջ, ինչպէս է հէք Աբիկ Ունճեանի սպանութիւնը»։

Խորհրդածութիւնները միանգամայն աւելորդ են։ Եթէ «Հորիզոն» իր էջերը այս տեսակ ոճրագործներու տրամադրելով է որ պիտի պայքարի «Մշակի» դէմ, շատ խեղճ է ու ողորմելի, և միայն արգահատանքի արժանի։

Շառայլ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՅԺԵՐԸ

Համեմատաբար ճիշդ տեղեկութիւնների համաձայն, բուլղարական զօրքը խաղաղ ժամանակ կազմում է 57,000 մարդ, պատերազմի ժամանակ՝ 350,000։

Սերբիական զօրքը խաղաղ ժամանակ ունի ընդամենը 32,000, պատերազմի ժամանակ՝ մինչև 180,000, 600 թնդանօթներով։

Չեռնօգորական զօրքը բաղկանում է 4 զօրաբանակից 45,000 մարդով ու 148 թնդանօթով։ Բացի դրանից կան պահեստի գնդեր։

Ռումինական զօրքը բաղկանում է 95,000, պատերազմի ժամանակ կազմում է 300,000 մարդ։

Յունաց զօրքը հաշւում է խաղաղ ժամանակ 30,000 զինուոր, պատերազմի ժամանակ՝ մօտ 300,000 մարդ։

Չեռնօգորիայի զօրքի պահպանման համար Ռուսաստանը ամեն տարի իր կողմից տալիս է 650,000 րուբլի։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱԿ «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻ

Վերջին ցուցակով (տես «Մշակ» № 169) ստացված էր ընդամենը 28,147 ր. 17 կ.։ Այնուհետև ստացվել են խմբագրութեան մէջ՝ 1) Կ. Պօլսից, Շառայլից 2 օսմ. ոսկի կամ 18 ր., 2) Ախալքալաքից, Յակոբ Առուշանեանից 5 ր., 3) Ջավա կղզու Սուրաբայա քաղաքից, տեղական հայ գաղութի մէջ հանգանակված՝ Հ. Տէր-Յակոբեանի միջոցով՝ 20 ֆ. ստերլ. 6 շիլ. 4 պէնս կամ 192 րուբ. 20 կ., 4) Ջավա կղզու Բանդունգ քաղաքից, Նոր-Ջուղայեցի հայերից 108 ֆր. 55 սան. կամ 40 ր. 70 կ., 5) Ջավա կղզու Բատավիա քաղաքից, Հայ ազգային հաստատութեանց Ցանձանձանյաց Աստնից 10 ֆ. ստերլ. կամ 94 ր. 50 կ., 6) Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. Շամշադինի ճիւղից 5 ր., 7) Քութայիսից, Ա. Մուրադեանից 5 ր., 8) Ղարաքիլիսայից, ուսուցիչ Մանուկ Ղազարեանի միջոցով, այդտեղ տրված ներկայացման արդիւնքից 52 ր. 48 կ.։ Գումարն է 412 ր. 88 կ.։ Ընդամենը 28,560 ր. 05 կ.։

ՑՈՒՑԱԿ «ՊԷՊՕՅԻ» ԱՐՁԱՆԻ

«Մշակի» № 186-ի մէջ տպված հաշւի համաձայն ստացել էինք մինչև այդ օր 489 ր. 20 կ., այնուհետև ստացել ենք 1) բժշկ. Բ. Նաւասարդեանից, Ամերիկայից Մ. Նշկեանի ուղարկածը (տես «Մշակ» № 160) 50 ր. 14 կ., 2) Ղարաքիլիսայից, ուսուցիչ Մ. Ղազարեանի միջոցով, Նախաձեռնութեամբ տանուտէր Ռոստոմեանի հանգանակվածը՝ 26 ր., գումարն է 76 ր. 14 կ., որով մինչև այժմ ստացված է ընդամենը 565 ր. 34 կ.։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

Վաղուց է, ինչ հրապարակի վրա են դըրված դպրոցական և գրական ֆօնդ հիմնելու հարցերը։

Եւ կարծէք թէ ընթերցող հասարակութիւնը չէ բաւականացել վերոյիշեալ խընդիրների վերաբերեալ անտեղի բանակռիւներով, ահա այսօր կրկին մի աւելորդ անգամ ևս վէճի տեղիք է տալիս Վ. Թումանեանը «Մշակի» № 188-ում «Ընթերցողի յիշատակարանից» խորագրով իր յօդուածում առաջարկած հրատարակչական ֆօնդով։

Հայ տպագրութեան 400-ամեակի և տառերի գիւտի 1500-ամեակի տօնը կարելի է նմանեցնել Կրիլովի «Կարապը, ձուկն ու խեչափառը» առակում յիշված սայլին, որին կանազան ուղղութեամբ քաշ էին տալիս, բայց սայլը կրկին իր տեղն էր մնում։

Այսպէս է և մեր համազգային տօնը. ցանկութիւն ենք յայտնում զանազան ֆօնդերով յաւերժացնելու, բայց, ինչպէս երեւում է, և ոչ մի բանով չենք կարող մեծարել տօնը, որովհետև հասարակութիւնը ոչ մի ֆօնդի առաւելութեան վրա չէ շեշտում այնպէս, ինչպէս որ հարկաւոր է։

Մեր համեստ կարծիքն է բաւականանալ միմիայն դպրոցական ֆօնդով և ույժ տալ այդ գործին, մանաւանդ որ Էջմիածնի Ցոբելեանական Ցանձնաժողովը այդ առիթով արդէն դիմել է կառավարութեանը՝ պաշտօնական թոյլտուութիւն ստանալու համար։ Իսկ ինչ վերաբերում է պնդելու գրական կամ հրատարակչական ֆօնդի առաւելութեան վրա՝ պէտք է ասենք, որ դա նշանակում է զուր տեղ ջուր ծեծել և անտեղի վէճերով զբաղվել. մի բան՝ որ ցանկալի չի լինի և ոչ ոքի համար, մանաւանդ որ դրանով կարող ենք նսեմացնել միմիայն տօնի վեհ նշանակութիւնը և հնարաւորութիւն չենք ունենայ միահամուռ ույժերով յաւերժացնելու սրբազան տօները։

Բայց թէ ինչու անպատճառ գերադասութիւն տալ դպրոցական ֆօնդին, դրա մասին աւելորդ ենք համարում խօսել, ի նկատի ունենալով որ բոլորիս համար պարզ պէտք է լինի, որ վերջապէս ժամանակ է լըջօրէն մտածելու անգրագէտների այն ստուար խմբերի մասին, որոնք տառապում են խաւարի մէջ։

Ունեցանք դպրոցներ՝ կունենանք և գրագէտ հասարակութիւն, որից և կը բղխի գրականութեան պահանջը։

Թազա-գիւղ Աստ. Վարդանեան

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

„Преступленіе есть протестъ противъ ненормальности соціальнаго устройства“.

Достоевскій

Մարդկութիւնը շարունակ ձգտում է դէպի լաւագոյն կեանք, երջանկութիւն, բարօրութիւն։ Մարդը ստեղծված է աշխարհում, որ ապրէ բաղդաւոր, երջանիկ, քանի կենդանի է։ Կարճ է մարդուս կեանքը, յաւիտենական չէ նրա հողեղէն գոյութիւնը և նա պէտք է վայելէ աշխարհիս բոլոր վայելչութիւնները և վերջը հրաժեշտ տալով կեանքին՝ գնայ յաւիտենական հանգստարանը…

Սակայն դժբաղդաբար այդպէս չէ մեր ներկայ կեանքը։ Մեր կեանքը լի է տանջանքներով, չարչարանքներով, նեղութիւններով։ Կարծես թէ ներկայ մարդկութիւնը ստեղծված է ոչ թէ երջանկութեան համար, այլ տանջանքի, տառապանքի համար։ Երջանկութիւնը փոքրամասնութեան համար է. մեծամասնութիւնը տնքում է վշտերի և արտասուքների մէջ։ Ապրիր 50—60 տարի միշտ հոգսերի մէջ, չարչարվիր, տանջվիր և վերջը վշտերով իջիր գերեզման…

Եւ մարդկութեան ամենամեծ բարերարները ձգտում են սահմանել, ստեղծել այնպիսի կեանք, որ մարդը, քանի կենդանի է, ապրէ երջանիկ և բաղդաւոր։ Ճիշդ է, հեռաւոր ապագայի գործն է դա, բայց ամենանուիրական և սրբազան իդէալն է, որին պէտք է ձգտել, փայփայել, գգվել։

Երջանիկ և բաղդաւոր ապրելու համար անհրաժեշտ է փոխել մարդուս տնտեսական վիճակը, ստեղծել աւետարանական սէր և հաւասարութիւն, բարձրացնել մարդու բարոյական դրութիւնը, որ մարդն ազատ լինի ոճիրներից, յանցանքներից և լինի կատարեալ բարոյական մարդ։

Նիւթական վիճակի բարւոքման նպաստում է ալտրուիզմը, բարոյականութիւնը։ Որքան մարդը բարոյական է, այնքան նա կարեկից է դէպի թշուառները, ազատ է մոլութիւններից, բարեխիղճ է, արդար։ Բոլոր չարութիւնները, ոճիրները, յանցանքները բղխում են անբարոյական մարդկանցից։

Հետևապէս երջանիկ ապրելու համար մեր կեանքը պէտք է ստանայ այնպիսի ուղղութիւն, որ ոճիրները, յանցանքները չքանան աշխարհից։ Զգուելի է յանցանքը. պէտք է արմատախիլ անել ոճիրը, որպէսզի աշխարհումս թագաւորէ երջանկութիւն և անդորրութիւն, իսկ ոճիրները, յանցանքները պէտք է արմատախիլ անէ ինքը հասարակութիւնը։

Յանցանքը, ըստ Դոստոեվսկիի, մեր կեանքի աննորմալ երևոյթն է. յանցանքը բողոք է սօցիալական հասարակական կազմակերպութեան դէմ։ Որքան հասարակութիւնը բարոյական է, որչափ նա քաղաքակրթված է, այնքան ոճիրներ նրա մէջ քիչ են կատարվում։ Ամենքս գիտենք, որ լուսաւոր Եւրօպայում յանցանքներ, ոճիրներ քիչ են կատարվում, քան թէ մեր ասիացիներիս մէջ։ Եւ այս այն պատճառով, որ մենք կուլտուրայով շատ և շատ ցածր ենք կանգնած քաղաքակրթված եւրօպացիներից…

Հասարակութիւնը պէտք է բողոքէ ոճիրների դէմ, հասարակութիւնը պէտք է պատժէ յանցաւորներին, որ ուրիշները չը համարձակվեն յանցանք գործել։ Քանի խիստ կը լինի հասարակութիւնը դէպի յանցաւորները, այնքան յանցանքներ քիչ տեղի կունենան. թուլութիւնը, ստոնասըրտութիւնը աւելի բազմացնում են յանցանքները։

Տեղի է ունեցել մարդասպանութիւն։ Ի հարկէ պէտք է խիստ պատժել յանցաւորին։ Բայց դուրս են գալիս մարդիկ, որոնք սուտ վկայութիւններով դատարանում կամենում են յանցաւորին արդարացնել։ Այդ բաւական չէ, եղել են դէպքեր, երբ հասարակութիւնը մարդասպաններին ծածկել է և չէ յանձնել արդարադատութեան ձեռքը։

Պատահել է գողութիւն։ Գողին պէտք է բռնել և պատժել։ Բայց լինում են դէպքեր, երբ գողերը չեն բռնվում և անպատիժ են մնում։ Եթէ գողը հաստատ համոզված լինի, որ ինքը բռնվելու է, այլ ևս գողութիւն չի անի. նա յոյս ունի, որ գուցէ ծածկվի և երկար ժամանակ գողութիւններ անի։

Մարդասպանութիւնը, գողութիւնը պատժվում են պետական դատարաններով, բայց կան յանցանքներ, որոնք նիւթական չեն